

Posudek oponenta
na doktorskou disertační práci

Ing. Blanky HORNOVÉ

„Evropské unie a Rusko - společné hodnoty a zájmy?“

Předložená doktorská disertační práce v rozsahu 135 stran textu je vedle Úvodu a Závěru členěna do pěti kapitol a doplněna Seznamem použité literatury. Tabulky a grafy tvoří zvláštní přílohu, ale jsou zahrnuty přímo v textu. Pro orientaci čtenáře je k dispozici jejich seznam, škoda, že autorka nedoplnila také stránky, na kterých se nacházejí. Takto se efekt stírá.

Aktuálnost tématu a cíl práce.

Téma práce je vzhledem k současnému vývoji i k relativně menší rozpracovanosti velmi aktuální a potřebné. Z možných přístupů autorka zvolila politologický přístup, ale tomu neodpovídají používané metody práce a ani teorie, o které by se opírala. Projevuje se to již při stanovení cíle, který si autorka stanovila jako zodpovězení následujících otázek:

1. Je možné vybudovat účinné vztahy s Ruskem pouze na základě společných zájmů?
2. Jaká je role společných hodnot ve vztazích EU a Ruska?
3. Jaké uspořádání vztahů mezi Ruskem a EU je možné a účelné?

Autorka ovšem explicitně neformuluje kritéria, podle kterých chce posuzovat zda se jedná o „účinné vztahy“ v první otázce a ani jejich „účelnost“ v otázce třetí.

Stručný obsah a zvolené metody

V první kapitole se autorka zabývá mezinárodními dokumenty, které vztah EU a Ruska upravují. Používá doplňkově historické hledisko. Provádí jejich rozbor, ale ten není systematický, spíše jen popisný.

Ve druhé kapitole, která z předchozí bezprostředně vychází, se pokouší o určité zobecnění a jasnější formulaci zájmů a problémů, které ve vztahu EU a Ruska hrají klíčovou roli. V této kapitole je také obsažen nástin - nikoliv rozbor - ekonomických vztahů. Domnívám se, že tato část byla podceněna, takže výsledný obraz neodpovídá významu těchto vztahů zejména v oblasti obchodu s energetickými zdroji, který významně překračuje jen obchodní rámec (snaha o kapitálový vstup ruských investorů do energetických sítí EU). Za hrubou chybu považuji, že autorka se soustředila jen na obchodní vztahy a vynechala další důležité ekonomické toky: vzájemné kapitálové investice (k EU 27) a pohyb pracovních sil (zejména vůči pobaltským novým členským zemím). Jejich dopad na formování politického vývoje je neméně důležitý.

Třetí kapitola je věnována historickému vývoji Ruska - na průběhu téměř jednoho tisíciletí se autorka snaží zdůraznit zejména odlišnosti a specifčnosti ruského vývoje. Je otázkou, nakolik je tento obraz z hlediska historické vědy vyvážený. Zdroj nevyváženosti

spatřuji hlavně ve výběru pramenů informací k této kapitole a v určitém nekritickém přejímání jejich závěrů.

Čtvrtá kapitola „Evropské hodnoty ve vztazích EU a Ruska“ se opírá o vymezení Evropských hodnot zejména na základě původního textu navrhované Smlouvy o ústavě pro Evropu. V dalším se ale soustředí na pojetí demokracie v Rusku. Zde postrádám ale hlubší rozbor (politologický či sociologický) - autorka se spokojuje pouze s popisem a vychází ze statistického průzkumu převzatého z německého pramene.

Poslední kapitola je zaměřena jednak na současný stav vztahů a jednak na možné scénáře, které přebírá od jiných autorů.

Ryze teoretická kapitola, která by představovala teoretická východiska práce, chybí. Tato východiska jsem ale nenašla ani v jiných kapitolách.

V úvodu práce autorka vyjmenovává řadu obecných vědeckých metod, které v práci použila. Ve skutečnosti ale, jejich použití je jen obtížně doložitelné. Rozbor právních dokumentů (mezinárodních smluv apod.) v první a také druhé kapitole je zřejmý, ale není příliš metodologicky podložen. Jak už jsem výše poznamenala, politologickému charakteru práce neodpovídají použité metody. To výrazně snižuje hodnotu práce.

Formální a stylistická stránka práce

Po formální stránce - práce se zdrojovou literaturou je standardní a nemám k ní připomínky. Po stylistické stránce se jedná o práci kultivovanou a plně vyhovující. Jediný zásadní problém představují tabulky, z nich část má nedostatečně uvedené zdroje (např. na s.54 „Zdroj: Eurostat“). Tím se údaje stávají zpětně nedohledatelné a neumožňují diskusi.

Diskuse k závěrům práce

K závěrům práce mám následující výhrady:

1) Na str. 127 v posledním odstavci autorka uvádí, že „Proces transformace se v Rusku neuskutečnil, jak se očekávalo, když před 15 lety mezinárodní společenství včetně Evropské unie formulovalo základní návrhy řešení na jeho vývoj.“ Zde bych od absolventky VŠE očekávala, že je schopna odborně popsat, k čemu v Rusku došlo - došlo k marketizaci ekonomiky, ale vývoj demokracie neodpovídal euro-americkému pojetí a měl zpětný dopad na ekonomiku. O tomto tématu existuje rozsáhlá literatura a řady analýz jak zahraničních tak i ruské (resp. post-sovětské) proveniencí. I když to nebylo téma práce, postrádám hlubší pochopení této problematiky, protože je autorka používá jako vysvětlující argument. Zahraničně politický rozměr tohoto vývoje autorka ale víceméně dobře vystihla.

2) Skutečnost, že autorka nedoceníla význam ekonomických vztahů, jiných než obchodních, vedla k tomu, že v oblasti společných ekonomických zájmů obou stran se spokojuje jen s velmi obecnými formulacemi. Ještě jednou zdůrazňuji, že postrádám zejména oblast energetiky, která je úhelný kamenem ekonomických vztahů.

3) V celé práci a v závěrech zvláště jen velmi málo vlastních názorů autorky, většinou je jen přejímá bez větších diskusí (s. 127 dole a dále např. s. 131 - závěry ohledně objektivních

okolností, které povedou k orientaci Ruska na Evropu). Pokud se vyskytnou, pak jsou jen velmi slabě argumentačně podpořeny. Přes nespornou snahu autorky, jsou odpovědi na otázky uvedené na začátku práce obtížně uchopitelné. proto doporučuji, aby se v rámci obhajoby vyjádřila k následujícím otázkám.

Otázky:

1. Upřesněte pojmy účinnost a účelnost v otázkách, s jejichž pomocí jste formulovala cíl této práce.
2. Vyjádřete se k obecné otázce tzv. vývozu demokracie. Jaké jsou příčiny různého chápání demokracie v různých státech světa - kde vidíte základ odlišného chápání?
3. Proveďte diskusi Vámi uváděných objektivních okolností, které povedou k orientaci Ruska na Evropu (s. 131). Co by znamenala pro Vaše závěry orientace Ruska na Čínu a Indii?
4. Pokuste se formulovat společné ekonomické zájmy Ruska a Evropské unie, konkrétně v oblasti energetiky. Nakolik jsou pro členské země EU přijatelné ruské kapitálové investice (včetně kontrolních balíčků) do jejich energetických soustav, zejména pak do infrastruktury? Zdůvodněte.

Závěr

Práce je nedostatečně teoreticky ukotvená, metody práce jsou podceněné. Proto předložená práce Ing. Hornové **nesplňuje zcela požadavky** kladené na disertační doktorské práce. Z toho důvodu navrhuji, aby komise práci přijala jen v případě, že autorka zcela obhájí své závěry, stanoviska a metody, které při práci používala.

doc. Ing. Ingeborg Němcová, CSc.

V Praze dne 29. srpna 2007